

Luomua Hämeeseen

Luomuvälvonta ja sen kehittäminen

HAMKin puutarhatalouden opiskelijat: Jenna Junnila, Mirumaru Metsäjätti, Sofia Pyhälä, Anne Takanen

Luomuvälvonta ja sen kehittäminen

Yhteistyössä luomua Hämeeseen- tilaisuus pidettiin 29.10.2024 idyllisessä Inkalan kartanossa, Hattulassa. Verkostointitapahtuman järjestivät Hämeen ammattikorkeakoulu ja ProAgria Etelä- Suomi ry / Maa- ja kotitalousnaiset yhteistyötahoineen. Tapahtuma liittyi Kestävä RuokaHäme- ja Kasvisruokainnovaatioilla kasvuun- hankkeisiin.

Kuva 1. Inkalan päärakennuksen julkisivu. Kuva: Mirumaru Metsäjätti

Mukana tapahtumassa oli runsas joukko monialaista osallistujakuntaa, mm. viranhaltijoita, luomutuottajia ja HAMK:in opiskelijoita. Tapahtumassa kuultiin monipuolisia alustuksia luomun tämänhetkisestä tilasta ja sen tulevaisuudesta Hämeessä. Paneelikeskustelussa kuultiin kannanottoja ja ajatuksia niin tuottajan, valvonnan kuin ruokapalvelun ja vastuullisuuden näkökulmasta. Tässä kirjoituksessa käsittelemme asiaa luomuvalvonnan ja sen kehittämisen osalta.

Luomuvalvonnan tilanne tällä hetkellä - Ruokaviraston puheenvuoro – Marja Ylätalo

Marja Ylätalon puheenvuoro käsitteli luomuvalvontaa Ruokaviraston näkökulmasta. Puheenvuorossaan hän mainitsi, että 95 % valvontakäynneistä luomutiloilla on onnistuneita ja sujuu hyvin. Valvonnan tarpeellisuutta hän perusteli kuluttajien luottamuksen vahvistamisella ja ruokahuijausten ehkäisemisellä. Ruokahuijausten ohella myös Luomu-merkin hyväksikäyttö nähdään merkittävänä riskinä alalla. Ruokaviraston näkemyksen mukaan kotimaiset luomutuottajat pyrkivät parhaansa mukaan noudattamaan säädöksiä.

Ylätalo antoi puheenvuorossaan vinkkejä siitä, miten viljelijät voisivat pienentää omia valvonnan tarkastuskustannuksia. Säännöllinen dokumentointi, tarkastukseen valmistautuminen ja asiakirjojen valmistelu vähentää tarkastukseen käytettävää aikaa, joka suoraan pienentää kustannuksia viljelijälle.

Tällä hetkellä valvojat tekevät luomutiloille yhden varsinaisen tuotantotarkastuksen vuoden aikana. Lisäksi tehdään riskiperusteisia- ja satunnaistarkastuksia 10 %:lle valvontaan kuuluvista tiloista. Myös yllätystarkastuksia tehdään 10 %:lle luomutiloista ja maa-, komposti tai kasvustonäytteitä otetaan 5 % tiloista. Valvonnan läpimenoaste on korkea, sillä hakijat ovat usein motivoituneita. Tällä hetkellä Ruokavirasto on aloittamassa kokeilua, jossa valvontakäyntejä harvennettaisiin niin, että varsinaisia tilalla tehtäviä tarkastuksia tehtäisiin vain joka toinen vuosi ja joka toinen vuosi tarkastus suoritettaisiin etänä, käyden läpi tarvittavat asiakirjat.

Ylätalo peräänkuulutti puheenvuorossaan myös tuottajien roolia luomuruoan turvallisuudesta viestimisessä. Luomutuotanto on hyvin valvottua ja turvallista ruokaa, joka tulisi nähdä positiivisena asiana ja josta olisi hyvä viestiä myös suomalaisille kuluttajille.

Paneelikeskustelu

Paneelikeskusteluun osallistuivat: Annamari Sillanpää, luomutarkastaja Hämeen ELY-keskuksesta, Tiina Laurell, terveystarkastaja Hämeenlinnan kaupungilta, Jukka Turta, tuotekehityspäällikkö Päijät-Hämeen ateriapalvelut Oy:lta, Tiina Nurmi, vastuullisuus-

ja ilmastokoordinaattori Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymästä, Markku Hirvenoja, yrittäjä Poronoro Hirvenojan tilalta ja Outi Koskinen, yrittäjä Hakolan marjatilalta.

Paneelikeskustelussa nostettiin esiin monia luomuvälvönnän kannalta oleellisia näkökulmia.

Molemmat paneelikeskusteluun osallistuneet viljelijät nostivat tärkeimpinä kehityskohteina esiin luomuvälvönnän lainsäädännön ja välvönnän kehittämisen. Tarkastuskäynnit ja välvönnän liittyvä byrokratia koettiin kuormittavana ja toimintaa rajoittavana, koska myös pienimuotoisten koealojen kirjausvaatimukset ovat samat kuin varsinaisilla tuotantoaloilla.

Outi Koskinen Hakolan marjatilalta nosti esiin tärkeäksi kokemiaan luontoarvoja ja niiden vaalimista luomuviljelyssä ja toisaalta taloudellista kannattavuutta, joka kuitenkin on elinehto toimivalle maatilayritykselle. Hän korosti myös viljelijän tahtotilan tärkeyttä luomuviljelyssä, sillä luomuviljelyn harjoittaminen on työläämpää ja kalliimpaa kuin tavanomainen viljely. Luomussa on kuitenkin paljon kehityspotentiaalia, josta kertovat luomu- ja lähituotannon tärkeiksi kokevat ja sitoutuneet, suoraan tilalta tuotteet hakemaan tulevat asiakasryhmät. Suoramyydystä tuotteesta saatu kate on korkein ja kuljetuskustannukset pienenevät.

ELY-keskusta edustava Annamari Sillanpää koki välvönnän ja byrokratiaa koskevien vaikuttamismahdollisuuksien olevan melko vähäiset. ELY-keskus pyrkii keventämään viljelijöiden kuormitusta, jo aiemmin mainittujen, harvennettujen tuotantotarkastusten avulla.

Työpajojen antia välvönnän kehittämiseen:

Työpajoissa tehdyn kyselyn perusteella luomuvälvönnä koettiin tarpeelliseksi luomun uskottavuuden ja väärönnösten ehkäisemisen vuoksi. Toisaalta tuottajan näkökulmasta välvönnä saatettiin kokea liian sanelevaksi, byrokraattiseksi ja työlääksi, vaikka luomutarkastajien toiminta saikin kiitosta. Luomuvälvönnä ja siihen liittyvä paperityö koetaan usein raskaaksi. Tuottajan voi olla vaikea ymmärtää kaikkia säädöksiä ja määräyksiä, joiden rikkomisesta tai laiminlyönnistä seuraa taloudellisia sanktioita. Viestinnän toivottaisiinkin olevan selkeämpää ja helpommin ymmärrettävää.

Luomuvälvönnän maksut koetaan korkeiksi siitä saatuun hyötyyn nähden. Tämä tuottaa haasteita etenkin pienille tiloille, jotka tekevät paljon töitä saamatta luomuviljelystä taloudellisesti riittävää korvausta. Pinta- alaperusteisen luomuviljelyn tuen koetaan hyödyntävän lähinnä isoja tiloja. Välvönnämaksujen suuruus koettiin yhtenä esteenä luomuvälvönnän liittymiselle. Etenkin luomutuotteista jalostetut tuotteet myydään usein tavanomaisena välvönnämaksun suuruuden vuoksi.

Kehittämisehdotuksia pohjautuen tapahtuman antiin ja materiaaleihin

Keskusteluissa nousi esiin luomuvalvonnan rajoittava vaikutus tilan ja viljelyn kehittämiseen. Koska näihin pienimuotoisiin koealoihin kohdistettu valvonta toteutetaan tällä hetkellä samoin kuin varsinaisten tuotantoalojen valvonta, nämä alat lisäävät kirjaamisvaatimuksia ja muuta byrokratiaa kohtuuttomasti, suhteutettuna mahdolliseen tuottoon. Luomutilojen kehittymisen kannalta olisi tarpeen toteuttaa jonkinlaista kevennettyä valvontaa näiden tilan kehittämiseen pyrkivien koealojen kohdalla.

Luomuliitto on 6.11.2024 pitämänsä syyskokouksen yhteydessä tehnyt esityksen luomutarkastusmaksun poistamisesta alkutuottajilta tämän kuluvan CAP- kauden loppuun asti. Kannanotossaan Luomuliitto kertoo olevansa huolissaan etenkin pienten ja monipuolisten, erityisesti suoramyyniin erikoistuneiden tilojen jättäytymisestä pois luomuvalvonnan piiristä. Suomen oman Luomu 2.0- ohjelman tavoitteena on kasvattaa luomuviljeltyä pinta-alaa vuoteen 2030 mennessä 25 prosenttiin. Nykyinen suuntaus on voimakkaasti ristiriidassa tavoitteen kanssa. (Luomuliitto)

Luomuliiton ehdotus tarkastusmaksujen poistamisesta kuluva CAP-kauden loppuun asti, parantaisi etenkin pienten ja monipuolisten luomutilojen kilpailukykyä. Näille tiloille kohdistuu suhteessa suuremmat tarkastusmaksut, kuin isommille toimijoille, joiden tuotevalikoima on suppeampi. Veloitusperusteena käytetään perusmaksun lisäksi tarkastuskäynnin kestoa tilalla, joka on sitä pidempi mitä enemmän tilalla on tuotevalikoimaa. (Ruokavirasto, 2022)

Lähteet:

Luomuliitto. 8.11.2024. *Luomuliiton syyskokous ehdottaa luomualkutuotannon tarkastusmaksujen poistamista*. Haettu 21.11.2024 osoitteesta <https://www.luomuliitto.fi/ajankohtaiset/luomuliiton-syyskokous-ehdottaa-luomualkutuotannon-tarkastusmaksujen-poistamista>

Ruokavirasto. (2022). *Luomutuotannon valvonta*. Haettu 22.11.2024 osoitteesta: <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/oppaat/luomutuotannon-valvonta/luomutuotannon-valvonta/>